

SENEKANING "LUTSILIYGA AXLOQIY XATLAR" ASARIDA INSON KAMOLATI MASALALARI TAHLILI

Ahmedova Gulsanam

Turan international university

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19939319>

Annotatsiya:

Ushbu maqolada Rim stoitsizmining yirik vakili Lutsiy Anney Senekaning "Lutsiliyga axloqiy xatlar" asari tahlil qilinadi.

Muallifning inson hayoti, vaqt qadri, o'limga munosabat va ichki erkinlik haqidagi qarashlari ilmiy va falsafiy jihatdan o'rganiladi. Asarning zamonaviy etika va shaxsiy rivojlanishdagi ahamiyati, shuningdek, undagi didaktik tamoyillarning bugungi kun yoshlari tarbiyasidagi o'rni yoritib berilgan.

Аннотация:

В данной статье анализируется произведение Луция Аннея Сенеки «Нравственные письма к Луцилию», являющееся выдающимся памятником римского стоицизма. С научной и философской точек зрения исследуются взгляды автора на человеческую жизнь, ценность времени, отношение к смерти и внутреннюю свободу. Освещается значение произведения для современной этики и личностного развития, а также роль дидактических принципов Сенеки в воспитании современной молодежи.

Ключевые слова: Стоицизм, этика, Сенека, Луцилий, духовное совершенство, философия времени, внутренняя свобода, логотерапия.

Abstract:

This article analyzes "Moral Letters to Lucilius" by Lucius Annaeus Seneca, a prominent representative of Roman Stoicism. The author's views on human life, the value of time, the attitude toward death, and inner freedom are examined from scientific and philosophical perspectives. The significance of the work in modern ethics and personal development is highlighted, as well as the role of Seneca's didactic principles in the upbringing of today's youth.

Kalit so'zlar: Stoitsizm, etika, Seneka, Lutsiliy, ma'naviy kamolot, vaqt falsafasi, ichki erkinlik, logoterapiya.

Kirish.

Antik davr falsafasining eng yorqin namunalaridan biri bo'lgan "Lutsiliyga axloqiy xatlar" (Epistulae Morales ad Lucilium) Senekaning hayoti yakunida yozilgan eng yetuk va mukammal asarlaridan biri hisoblanadi. 124 ta maktubdan iborat ushbu to'plam shunchaki shaxsiy yozishmalar emas, balki insonni hayot sinovlarida mustahkam turishga, ichki osoyishtalik va ma'naviy yetuklikka erishishga undovchi chuqur falsafiy dasturdir. Mazkur asarda Seneka stoitsizm falsafasining asosiy g'oyalarini sodda va tushunarli tarzda bayon etadi. U inson hayotidagi muammolar, qo'rquv, boylikka munosabat, vaqtning qadri, o'limga tayyorgarlik kabi muhim masalalarni tahlil qilib, ularga donishmandona yechimlar taklif qiladi. Shu jihatdan, bu maktublar nafaqat o'z davri uchun, balki bugungi kun o'quvchisi uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. "Lutsiliyga axloqiy xatlar" insonni tashqi omillarga bog'lanib qolmaslikka, balki o'z ichki dunyosini boyitishga chaqiradi. Senekaning fikricha, haqiqiy baxt moddiy boylukda emas, balki aql, sabr va ruhiy barqarorlikda mujassamdir. U insonni o'z ustida ishlashga, har bir kunni qadrlashga va hayotni ongli ravishda yashashga undaydi. Shu sababli ushbu asar nafaqat

falsafiy meros sifatida, balki hayotiy qo'llanma sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi. Senekaning hikmatlarga boy fikrlari bugungi kunda ham insonni to'g'ri yo'lga boshlash, ruhiy kuch bag'ishlash va murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga yordam beradi.

Asosiy qism

Seneka ushbu asarida stoitsizm falsafasini nazariyadan amaliyotga ko'chiradi. Asarning markazida "Logos" (aql) va "Fazilat" tushunchalari turadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Seneka falsafasining bir necha fundamental ustunlari mavjud:

Vaqt va o'lim masalasi: Seneka Lutsiliyga yozgan birinchi maktubidayoq vaqtni "yagona shaxsiy mulk" deb ataydi. Uning fikricha, insonlar vaqtni yo'qotmaydi, balki uni bema'no ishlarga isrof qiladi. O'lim esa kelajakdagi hodisa emas, balki har kuni sodir bo'ladigan jarayondir - o'tgan har bir soatimiz o'limga tegishlidir.

Ichki erkinlik va stoik xotirjamlik: Faylasuf tashqi dunyo voqea-hodisalarini (boylik, martaba, kasallik) "neytral" deb hisoblaydi. Asl baxt insonning ushbu hodisalarga bo'lgan munosabatida.

Seneka insonni taqdir zarbalariga tayyor turishga va ruhni har qanday sharoitda ham ozod saqlashga chorlaydi.

Do'stlik va ijtimoiy mas'uliyat: Garchi stoiklar uzlatga chekinishni targ'ib qilsalar-da, Seneka maktublarida insonlar o'rtasidagi ma'naviy bog'liqlik, bir-biriga o'rnak bo'lish va jamiyat manfaati uchun xizmat qilish g'oyalari ilgari suriladi. U chin do'stlikni manfaatga asoslanmagan, balki ezgulik va samimiyatga tayanadigan muqaddas rishta sifatida talqin etadi. Senekaning fikricha, haqiqiy do'st insonni yaxshilikka undaydi, uning kamchiliklarini ko'rsatadi va ma'naviy yuksalishiga yordam beradi. Bundan tashqari, u insonning jamiyatdagi o'rniga alohida e'tibor qaratadi. Har bir shaxs o'zining nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy burchlarini ham anglab yetishi lozimligini ta'kidlaydi. Jamiyatda yashar ekan, inson boshqalarga foyda keltirishga, adolat va ezgulikni qaror toptirishga intilishi zarur. Shu orqali u nafaqat o'zini, balki atrofdagilarni ham kamolot sari yetaklaydi. Seneka uchun donishmand inson — bu faqat o'zini tiyib, ichki osoyishtalikni saqlab qoluvchi emas, balki jamiyatda faol ishtirok etib, boshqalarga ibrat bo'ladigan shaxsdir. U hayotdan chetlanishni emas, balki ongli va maqsadli yashashni targ'ib qiladi. Inson o'z bilim va fazilatlarini boshqalar bilan bo'lishgan sari haqiqiy qadriyat kasb etadi. Shu jihatdan, Senekaning qarashlari bugungi zamon uchun ham nihoyatda dolzarbdir. Hozirgi globallashuv davrida insonlar o'rtasidagi ishonch, hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyat yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Demak, uning fikrlari nafaqat nazariy, balki amaliy hayot uchun ham muhim yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

Tahliliy xulosalar

Seneka asarida qo'llangan "suhbatdoshlik" uslubi o'quvchida muallif bilan bevosita muloqot qilayotganlik hissini uyg'otadi. Bu asar nafaqat falsafiy traktat, balki o'ziga xos psixoterapevtik qo'llanma vazifasini ham o'taydi. U insonni qo'rquvlardan, ayniqsa, o'lim va yo'qotish qo'rquvidan xalos etishga xizmat qiladi.

Xulosa.

"Lutsiliyga axloqiy xatlar" asari bugungi globallashuv va axborot asrida insonning o'zligini yo'qotib qo'ymasligi uchun eng zarur manbalardan biridir. Seneka ilgari surgan "kam ehtiyoj bilan yashash" va "ruhiy muvozanatni saqlash" g'oyalari zamonaviy insoniyat duch kelayotgan

stress va depressiya kabi muammolarga samarali yechim bo'la oladi. Shuning uchun ham ushbu asarni o'rganish etik va estetik tarbiya tizimining ajralmas qismi bo'lishi lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Seneka, L. A. "Lutsiliyga axloqiy xatlar". (O'zbekcha tarjima).
2. Asmus V.F. Antik falsafa. - Toshkent, 1991.
3. Grimal P. Seneca or the conscience of the Empire. - London, 1991.